

Κοινά στοιχεία πολιτισμού των Βαλκανικών χωρών (Κωνσταντίνος Βόγδανος, ΜΑ Θεολογίας)

/ Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/29KAzl4>]

Βρήκε επίσης κοινά μοτίβα στα τραγούδια κάθε λαού όπως το μάλωμα των βουνών, το να μιλούν τα πουλιά, ή τη σχέση του πολεμιστή με το άλογό του. Χαρακτηριστικό είναι πως το *Τραγούδι του Νεκρού Αδελφού*, το 1938 ήταν γνωστές 142 παραλλαγές που προέρχονταν από όλες τις χώρες του Ελληνισμού, τον Πόντο, την Καππαδοκία, την Κρήτη και την Κύπρο. Το ίδιο όμως τραγούδι βρίσκεται σε 7 παραλλαγές στην Βουλγαρία, σε 5 στην Κροατία, και σε 3 στην Σλοβενία. Υπάρχουν δε, και 8 παραλλαγές του ίδιου τραγουδιού και στην γερμανική γλώσσα.[3]

Άλλο κοινό αντιπροσωπευτικό στοιχείο και στους δυο λαούς, Έλληνες και Σέρβους, είναι οι ήρωες-υπερήρωες: ο Διγενής Ακρίτας για τους Έλληνες και ο Μάρκο Κράλιεβιτς για τους Σέρβους που και οι δυο υπηρετούν τον βασιλιά της

Κωνσταντινούπολης. Και οι δυο απέκτησαν τις γυναίκες τους με ... αρπαγή. Και οι δυο πολεμούν και νικούν γυναίκες αντιπάλους, την αμαζόνα Μαξιμώ, ο Διγενής και την εξωτική Samonila, ο Μάρκος, και οι δυο πολεμούν με το ρόπαλο, το βυζαντινό «ραβδίν», και στους δυο αχώριστος σύντροφος είναι το άλογό τους, και τέλος και οι δυο υποκύπτουν σε πρόωρο –μακριά από τη μάχη- θάνατο αν και καμιά σύγκριση δεν μπορεί να γίνει ανάμεσα στο μεγαλειώδες χαροπάλεμα του Διγενή και τον μυστηριώδη τρόπο που αυτοενταφιάσθη ο Μάρκος.[4] Βέβαια το υπόβαθρο του κάθε ηρώα είναι εντελώς διαφορετικό. Καθώς τα επικά και ηρωικά τραγούδια των Σέρβων δεν είναι τραγούδια του λαού αλλά ποιήματα αοιδών που τα έψαλλαν στις αυλές των αρχόντων. Οι σέρβοι ποιητές προσπάθησαν να εξαγνίσουν τη μνήμη του Μάρκου, πράγμα που δεν το πέτυχαν ιδιαίτερα καθώς πράξεις άθλιες του Μάρκου έμειναν στο στόμα του λαού, όπως η τύφλωση και η παραμόρφωση της ωραίας Rossanda.

Όπως λοιπόν καταλήγει ο Dieterich «παρά την εξωτερική γλωσσική διαφορά, όλοι οι λαοί της χερσονήσου του Αίμου, συνδέθηκαν στο παρελθόν με ένα εσωτερικό δεσμό αιωνόβιου κοινού πολιτισμού.

Ένας άλλος τομέας τον οποίο αξίζει να αναφέρουμε και να παρατηρήσουμε, είναι οι παροιμίες. Από πολύ νωρίς είχε εύστοχα παρατηρηθεί πως οι παροιμίες των βαλκανικών λαών γενικότερα, αλλά οι ελληνικές και σερβικές ειδικότερα, παρουσιάζουν αξιοσημείωτες ομοιότητες, τόσο στις ιδέες που εκφράζουν, όσο και στις εικόνες που χρησιμοποιούν. Αυτό εξηγείται συνήθως, τόσο από τις κοινές, ελληνικής καταγωγής, καταβολές του παραδοσιακού πολιτισμού, όσο και στις κοινές εμπειρίες και συνθήκες κάτω από τις οποίες έζησαν, ως βυζαντινοί αρχικά και υποτελείς στους Τούρκους αργότερα.. Φυσικά ισχυρό στοιχείο αποτελούν και οι συχνές εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές των δυο λαών. Οι μύθοι του Αισώπου και οι ιστορίες που κυκλοφορούσαν από την Αρχαία Ελληνική γραμματεία έπαιξαν σαφώς σημαντικό ρόλο. Η έννοια της παραδοσιακής παιδαγωγικής, της μετάδοσης δηλαδή παραδοσιακών αξιών και συμπεριφορών που καθορίζουν και προσδιορίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά, έχει ένα ευδιάκριτο κοινωνικό προσανατολισμό που είναι η νουθεσία και η διδασκαλία του συνόλου, ώστε να αποκτήσουν ένα χαρακτήρα σύμφωνο με τις παραδοσιακές αξίες. Ο χαρακτήρας αυτός προσδιορίζει τόσο την έκφραση όσο και τις εικόνες των παροιμιών, στους δυο λαούς. Παρατηρείται λοιπόν, ευρύτατη χρήση εικόνων και σκηνών από τον κόσμο των ζώων, κόσμος ιδιαίτερα οικείος στους αγροτικούς πληθυσμούς. Στα ζώα αποδίδονται ανθρώπινες σκέψεις και χαρακτηριστικά και αντιμετωπίζονται ως μια διαφορετική εικόνα της ανθρώπινης κοινωνίας. Μ' αυτό τον τρόπο στιγματίζονται ανθρώπινες συμπεριφορές, όπως η κακία, η τσιγκουνιά κ.ά. ενώ προβάλλονται οι αποδεκτές και ηθικές συμπεριφορές. [5] Συχνά, οι παροιμίες

προέρχονται από τις ανθρώπινες κοινωνίες. Έτσι συμπεριφορές γίνονται στερεότυπα και σημεία αναφοράς: Αγαπιούνται σαν αδέρφια, ή μισιούνται όπως η νύφη με την πεθερά!

Πρόσωπα-σύμβολα παρατηρούνται και στις ελληνικές αλλά και στις σερβικές παροιμίες. Ο γύφτος και ο Τούρκος, ο γέρος και η γριά, ο καλόγερος ο Εβραίος και ο άρχοντας έχουν μια ιδιαίτερη συμπεριφορά που θεωρείται χαρακτηριστική της ηλικίας, της καταγωγής και της κοινωνικής τους θέσης. Οι ρόλοι αυτοί χρησιμοποιούνται για να χαρακτηριστούν ως αποφευκτέα ή επιθυμητά, τα υποδείγματα ζωής και συμπεριφοράς που προβάλλονται.

Ο βαθμός της απήχησης που είχε το μήνυμα των παροιμιών αυτών, ήταν διαφορετικό φυσικά, κατά περίπτωση. Σαφώς η διαρκής επανάληψή τους βοηθούσε στην πρόσληψη και στην αφομοίωση του μηνύματος, ειδικά από τους νεότερους. Καταλήγοντας, οι παροιμίες αποτελούν άλλη μια μεταλαμπάδευση ελληνικού πνεύματος, το οποίο όμως βρήκε πρόσφορο έδαφος και αναπτύχθηκε ισάξια και ισότιμα και στους δυο λαούς.

[3] *Λαογραφία*. Δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας. Τόμος αφιερωμένος στο Γεώργιο Α. Μέγα. Τόμος ΚΕ΄, σ. 426. Εν Αθήναις, 1960

[4] *Λαογραφία*. Δελτίον της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας. Τόμος αφιερωμένος στο Γεώργιο Α. Μέγα. Τόμος ΚΕ΄, σ. 426. Εν Αθήναις, 1960

[5] Βαρβούνης, Μ. Γ. “Οι ελληνικές και οι σερβικές παροιμίες ως στοιχεία παραδοσιακής παιδαγωγικής”, *Βαλκανικά σύμμεικτα*, 9 (1997) 7-14.